

אומץ הרוח

דיברנו על כך שהאנחה שוברת את הגוף. פעם מישהו רצה לתאר את האנחה בגדלות, כשאדם מוציא אוויר ומשחרר, זו תנועה רוחנית. אבל כאן לא משמע ככה, משמע שזו אנחה של שבר, הוא נאנח מתוך מחשבות נוגות, עצבות וייאוש. אולי הוא לא מרוסק ומפורק עד הסוף, אבל בהחלט מדובר על דיכאון ולא על משהו רוחני – המצב של היהודים בגלות לא היה פשוט.

רב חיסדא נאנח, הוא כואב כאב עמוק מאוד, את הכאב של הגלות. יש אצל הרב הרבה סוגיות שמתארות את הכאב של הגלות, ניתן לעקוב ולראות מה השתנה בכל שלב ואיך עם ישראל הופיע בכל תקופה, החל מתקופת דוד ושלמה, חורבן בית המקדש, כרם דיבנה, ועד לתקופה הזו. כאן מדובר על התחתית, שיא החורבן – על הכאב הזה עולא שואל אותו, 'מה פתאום אתה נאנח?'

אומץ הרוח היא מדה נחוצה לאדם למטרת חייו הגשמיים והרוחניים. וכאשר המחשבות הנוגות עולות לפעמים על הלב ומדכאות את הרוח, יש אשר יחשב האדם שבהיותו נוטה לקול הגירוי של דכאות הרוח, בהוציאו אנחה מלבבו בזה יעביר את כח דכאות נפשו ממנו. אמנם זהו רק דמיון כוזב, כי אין קץ להמון הציורים שעל פיהם יכול דמיונו של אדם לצייר לו מחזות של תוגה ודכאות לב. על כן בהיותו מחזק את כח התוגה ודכאות הנפש על ידי הוציאו אל הפועל את האנחה, אז יוסיף כח הדמיון להתעולל בו, ויציב לפניו עוד חזיונות שונות של תוגה שיכבידו עליו אנחותיו. על כן העצה היעוצה בלשון חכמים מרפאי היא התקוממות האדם באומץ רוח נגד המון רגשות התוגה הסוערים בקרבו.¹

הנושא כאן איננו רק נפשי, פסיכולוגי. אלא הוא המבנה התודעתי של רב חסדא. בכלל, כאשר אני מדבר על הנפש, ישנם שני מבטים: מבט אחד הוא מצד מה שלא נעים לי ולא טוב לי, וכיוון שלא נעים לחיות ככה, אדם הולך לפסיכולוג שיעזור לו להתרפא. אין זה נוגע לאף אדם, חוץ ממנו עצמו והאנשים שנמצאים לידו. מבט שני, מדבר על הנפש מצד האמת. מבט זה יותר דומה לפילוסופיה, הוא אומר שבשביל לדבר על האמת, לא מספיק לדבר על השכל, אלא צריך לדבר על הנפש. מצב רוח הוא עניין של אמת.

¹ עין איה ברכות, פרק תשיעי, קטז.

יש מאמרים שמראים את הרעיון הזה מכיוון קצת שונה, מאמר 'העונג והשמחה' ומאמר 'הפחד'. הרב מדבר שם על כך שחיים של אדם הם גבורה. מי שאין לו גבורה לא יכול להיות שמח, בגלל שגבורה מולידה שמחה, ומי שאין לו שמחה גם אין לו חידושים. החידוש הוא עניין של אמת, ממילא ניתן לראות שהמצב הנפשי נוגע לאמת ואיננו רק עניין של מצב רוח.

לכן כשהרב אומר ש'אומץ הרוח היא מדה נחוצה לאדם למטרת חייו הגשמיים והרוחניים', ניתן להבין את זה בשני גווניו. הבנה אחת אומרת שאדם שיש לו אומץ, ילמד בגבורה. ממילא הוא יוכל ללמוד הרבה ספרים ולעשות הרבה תארים. זה נכון, צריך להיות אמיץ בשביל לעמוד בכל המטלות. אבל לא על זה הרב מדבר, הרב מדבר במובן יותר פנימי, המדע אצלו הוא 'מדע נצרך'², לכן הוא אומר שהאומץ 'נחויץ', 'נחויץ' הוא ביטוי של צורך.

הזכרנו דוגמה לתוכנה הזו, אצל פרנץ רוזנצוויג. כשהוא היה באוניברסיטה הוא למד שאין לנו עניין בכל הנושא האינדיבידואלי, רק המחשבה במובנה המופשט ביותר נוגעת באמת. אבל כשהוא היה במלחמה בקווי החזית והוא הרגיש שהוא מפחד למות, הוא הבין שהאינדיבידואל דווקא מעניין ונוגע לאדם מאוד, ולא רק שהוא מעניין ונוגע באדם, הוא גם המפתח להיפגש עם המציאות וממילא להיפגש עם האמת.

אמנם יש אמת בטענה הפילוסופית שהאמת צריכה להיות נטולת רגשות. אנשים שמתעסקים רק בתחושות, הם סוג של רכלנים, זה לא הרבה יותר טוב מאשר להתעסק בביוט. מבויב אי אפשר לזכך אמת. לדוגמה: גם מקצוע ההיסטוריה עלול להיות סוג של רכלנות, כיוון שהיסטוריה היא סוג של צהובון, מה שפלוני עשה ואיך הוא הרגיש, היצרים שלו, ועוד. אבל אפשר להבין את ההיסטוריה כמו 'בינו שנות דור ודור' – איך שהקב"ה מנהל את העולם. אם מבינים ככה, זה משהו אחר.

אותו הדבר בסוגיה שלנו, אפשר לדבר על הנפש כאומרת אמת. אומץ הרוח הוא דבר נקי, הוא איננו רכילות וגם איננו רק היכולת לקבל אתגרים גדולים. אלא הוא מתאר מבנה הגיוני, כמו מבנה לוגי, כמו שהאלכסון לא יכול להיות קטן מהצלע, גם לא יכול להיות שאדם לא יהיה אמיץ. הסיבה לכך היא מכיוון שככה האמת מדברת במציאות, אומץ הוא אחד מהנחות היסוד החשובות ביותר של התודעה ושל האמת. אדם שהוא לא אמיץ איננו מבין אמת.

---

² מאמרי הראיה, עמ' 10-11. מדע נצרך הוא מדע שמדבר בשפות של צורך, הצורך הוא הדבר הכי משמעותי לאמת.

אם היינו צריכים לכתוב ספר מדע אלוקי, אחת התכונות הבסיסיות הייתה האומץ. בדיוק כמו שבשביל ללמוד אמנות, צריך לעשות קורס בנושא מסוים שמהווה בסיס ללימודי אמנות, כך גם כדי ללמוד אמת צריך לעשות קורס באומץ. לכן 'אומץ הרוח היא מידה נחוצה', היא נחוצה בשביל האמת.